man kommer til en elskværdig Læge eller Præstefamilie - er det den lille Frue, som sørger for Beværtningen og ej engang sætter sig med til Bordet for at nyde de kogte Foreller eller Kaffe og Chocolade. En Bondekone saa jeg som med sit kønne og meget energiske Ydre var en prægtig Type, hun havde 10 Børn fra 18 til 2 Aar og var selv lige saa rask og hevægelig som den ældste Datter. En ældre Bondekone havde aldrig i sit Liv været borte fra Hjemmet — ej engang i Reykiavik. Det er stille Eksistenser.

Før jeg kom til Island betragtede jeg dens Beboere som mine Landsmænd, trods de forskellige Sprog. — Efter at have været her et Par Maaneder har jeg det Indtryk, at Islændernes slet ikke betragter os som Landsmænd; og deres Sympati for København kommer vist nærmest af, at de finder, det er et Sted hvor man „morer sig".

Hvad jeg savner hos Befolkningen er Tiltro til os Danske — Venskab for os — jeg forlanger ikke engang Kærlighed. Allevegne hedder det: hun er „Udlænske" hun er fra Danmark, — ja jeg synes at Englænderne bliver betragtet mere som Venner end vi Danske, og det hænder ikke saa sjældent, at Bønderne siger „jæs" — „very god" — uagtet de ved, man er dansk og nok kan forudsættes at forstaa deres „jao". Endnu skal Befolkningens Lyst til at udvandre til Amerika være ret almindelig.

Har man Raad, Tid, Kræfter og er søstærk, vil jeg meget anbefale at rejse herop; men helst maa man have solidt og kendt Følgeskab, da man ikke kan give sig tilfældige Førere i Vold og ikke just bliver skaanet af Befolkningen. Saaledes at tilbringe Dage paa Hesteryg, det kan man kalde „at rejse". Jeg var i Følge med to unge Piger fra Island, vi havde en Følgemand, en Kufferthest med Proviant, en Taskehest med Regntøj ect. og en Skiftehest — 7 Heste ialt og saa imellem en ekstra Ledsager paa vanskelige Steder. Saaledes har jeg mest i godt Vejr og dejlige Belysninger passeret Skalholdt, Geyser, den dejlge Gullfoss og Thingvalla til Reykiavik. En Dag red vi i 12 Timer — en anden Dag i 11 meget anstrængende Veje og fik en Storm paa det vanskeligste Stykke Vej op over øde Fjælde; men alt gaar godt paa de ufortrødne — aldrig forkælede — smaa Heste. Om Livet i Reykiavik vil jeg ikke faa Tid og Mulighed til at danne mig nogen Mening.

Agnes Lunn.

Svar til Helene Berg.

—o—

Frk. Helene Berg har ganske Ret i, at jeg ikke har noget personligt Kendskab til Mrs. Besant, men at jeg kun har læst noget om hende. Jeg har læst det, der har staaet i „Kvinden og Samfundet," ikke blot i Aar men tidligere, og derefter har jeg dannet min Mening. Da det kun er hendes varme Beundrere, der har skrevet om hende, kan jeg vel gaa ud fra, at Kendsgerningerne ikke er forvanskede til Mrs. Besant Skade; men Kendsgerninger kan bedømmes forskelligt, og det maa de nødvendigvis blive, naar Mennesker ser paa dem fra forskellige Standpunkter. Jeg vilde aldrig have tænkt paa at udtale nogen Kritik over Mrs. Besant, hvis hun ikke i Forvejen var bleven saa urimelig behandlet; men jeg kunde ikke lide, at det skulde staa uimodsagt, saa at det kunde se ud, som om hele Kv. og Samf.s Læsekreds billigede det.

At Frk. Berg finder det i sin Orden, at man jævnlig skifter aandeligt Standpunkt og Overbevisning, forundrer mig ikke; men jeg foretrækker nu at holde fast ved det, jeg en Gang har erkendt for Sandhed og Ret. Hvis Frk. Berg af den Grund vil frakende mig „aandelig Selvstændighed" og „personlig Sandhed" samt nægte mig at være „en ejendommelig udviklet Personlighed", er det jo meget kedeligt for mig, men det maa jeg naturligvis finde mig i. Fløjen der drejer for enhver Vind, er nu en Gang ikke mit Ideal og bliver det aldrig.

Ch. Sannom.

Systemer og Dogmer.

—o—

I den Strid Frk. Diderichsens smukke og beundrende, men aldeles kritikløse Livsskildring af Annie Besant har fremkaldt, — idet Frk. Sannom hævder en levende Kristendoms dybe Betydning fremfor A. B.s Indifferentisme, som mange i Nutiden desværre hylder, — har Frk. Berg rettet et Angreb paa Systemer og Dogmer.

Frk. Berg skriver, at A. B. i sin Længsel efter Sandhed ikke har kunnet slaa sig til Ro i de færdige Systemer „de mer eller mindre vilkaarligt konstruerede Dogmebygninger", at hun har erkendt Personlighedens Ret til at udvikle sig efter sine egne Love. Hun siger endvidere, at „hvis der fandtes mere af A. B.s levende Sandhedstrang, vilde vi faa færre stive og dogmefaste Vi-alene-vide-Folk færre færdige og dømmende Medmennesker."

Hver især af de tre Damer har sikkert udtalt sig af Kærlighed til Sandhed, ogsaa jeg drives af en saadan. Jeg fatter ikke, hvorfor man i Nutiden taler saa overlegent om Systemer og Dogmer. Om disse skal godkendes eller forkastes, beror dog paa, hvorvidt der findes Sandhed deri eller ikke. Er det Formen, man ikke ynder? Sandhedens Form er altid Orden og Klarhed. Det Bygningsmateriale, der anbringes i en hensigtsmæssig Bygning er mere værd end om det henligger i Kaas. At ville udvikle sin Personlighed ved dens egne Love lyder stort. Mea uden at benægte Individets Ret til at udvikle eller udvide sin Sjæl indenfor Skabningens Begrænsning, mener jeg, at ret betænkt formaar end ikke den selvstændigste Personlighed at frigøre sig fra at være afhængig af og Part i Livssystemet. Thi er ikke vor Moder Jord, hvoraf vi er runden, afhængig af og bunden i et fast begrænset System — Solsystemet — hvis Orden og Love ikke alene har gennemtrængt vort fysiske Liv, men ogsaa er Forudsætning for vort Sjælelivs Dannelse og Udvikling.

Med Hensyn til Dogmer kan det vel siges, at hvert tænkende og følende Menneske har et Dogme at leve paa, en Læresætning eller Leveregel, som betegner et bestemt Livssyn eller Livsmaal, som man kan være i Overensstemmelse med, en almengyldig Sandhed, der passer paa alle Tider. Saaledes viser Kristendommens Hoveddogme: „Treenigheden" sig for de Troende som en uomstødelig Sandhed, der er i Overensstemmelse og Enhed med Altilværelsens Principer. Hvad Solen er for Jorden, det er Kristendommen for troende Menneskesjæle. Under dens Lys og Varmestraaler spirer Tankerne og højnes Følelseslivet i lykkelig Harmoni.

Man skal ikke haane Systemer og Dogmer uden at begrunde, hvorfor man haaner dem. Man skal ikke svække Ærbødigheden for vor Folkereligion. Bygget paa Kristendommens Tro, dens store Syn paa Kærlighed til Næsten, vil den ny Kultur gøre et stort Skridt fremad lønnende for dens Arbejdere. Jo mere Kristendommens Indflydelse svækkes, jo mere synker Folkets Følelsesliv; og trods stigende Oplysning og Skønhedsdyrkelse undgaar vi ikke aandeligt og sædeligt Forfald.

Pauline Aggersborg.

En Note.

I Fru Pauline Aggersborgs Artikel „Børnene" (Nr. 16, 9. August), som iøvrigt synes mig særdeles sund og forstandig, forekommer der en Ytring, som jeg gjerne vilde anholde. Fru A. siger nemlig følgende: „En udviklet Moder, der har sat sig den Opgave at lede Barnets Tankeliv ind i Inderligheden, vil paa mange Maader, særligt dog ved Kristendommens opdragende Magt, føre Tænkningen i den rigtige Retning. Dog ikke ved den Kristendom, der uden Kristentro vover at tilrane sig Kristennavnet; thi der har Saltet mistet sin Kraft."

Det forekommer mig, at de (af mig) udhævede Linier rettest kunde være sparet, da som bekendt de forskellige Kirkeafdelinger og indenfor hver enkelt Kirkeafdeling atter de forskellige Partier og Sekter hver for sig betragter sig som eneste Indehaver af den rette, uforfalskede Kristendom, mens alle andre er vildfarne Kættere og forblindede Oprørere, der uden Kristentro vover at tilrane sig Kristennavnet og hvis Kristendom derfor er som „Saltet, der har mistet sin Kraft".

Skulde det ikke være en nok saa kristelig og frem for alt sand Betragtning, at Kristendommens sædelige Bud kan indskærpes med lige stor Alvor og Inderlighed i alle Konfessioner, Partier og Sekter? Rationalismens Tidsalder herhjemme var saaledes paa ingen Maade mere letfærdig i kønslig Henseende end Pietismens. Det synes endogsaa, som om der er en vis Forbindelse mellem en Gudelighed, der særligt lægger an paa at fremdrive Følelseslivet og Sanselighed.

I mit Fødesogn paa Fyn sad der i over en Menneskealder (ca. 1800—1830) en gammel, rationalistisk Præst, der

Kvinden og Samfundet.

Nørregade 33, St.,

København K.

imidlertid fik det Eftermæle af sine Sognefolk og af de senere stærkt vakte Præster, at han virkede med fremragende Dygtighed i dette Stykke: Ryslinge Sogn var i hans Tid berømt som det sædeligste og ærbareste i hele Stiftet. Børn født udenfor Ægteskab kendtes ikke, næppe var nogen Brud i „Omstændigheder". En stor Hjælpsomhed og Gavmildhed hørte ogsaa til de smukke Træk, der er gaaet i Arv fra „gamle Sevels" Tid.

Der er ingen nødvendig Forbindelse mellem religiøs Bekendelse og Sædelighed. Særlig hvad dette Punkt angaar er den gammeldags Jødedom lige saa streng som den allermest „levende" Kristendom.

Jeg synes, at vi nu maatte være komne saa vidt, at vi kunde arbejde sammen uden at saare hverandres religiøse Synsmaade med dette; „Vi alene vide." I den moderne Kvindebevægelse har denne selvglade Forherligelse af det private, religiøse Standpunkt ikke hjemme, Enhver kan være god for sig,, og over alt, hvor der er ærlig og varm Overbevisning, der er der ogsaa „Salt". Fru Aggersborg vover, trods Paven at kalde sig troende Kristen, og jeg vover, trods baade Pave og Fru A., det samme.

21. Aug. 1902 *U. Birkedal.*

Plantefarvning.

I Anledning af en Artikel med denne Overskrift i nærværende Blads Nr. 16 for den 9. August d. A. maa det være mig tilladt at gøre et Par Bemærkninger. Naar Forf. af den nævnte Artikel siger, at der her i Danmark intet er gjort for at fremme Kundskaben om Plantefarvning, saa vidner dette om Ukendskab til de faktiske Forhold. Jeg har i 2 Aar undervist i mit Hjem i Charlottenlund i Plantefarvning, har averteret i Bladene, har udstillet i Industriforeningen i Februar Maaned i Aar (hvilken Udstilling iøvrigt var omtalt bl. a. i „Politiken") en Samling Prøver af plantefarvet Garn og har endvidere sendt Cirkulærer ud til alle Landets Højskoler for at vække Interesse for Sagen, idet jeg gik ud fra, at skulde Sagen føres frem herhjemme, maatte det være blandt Landboerne i første Linie. Tilslutningen har imidlertid været yderst ringe, og fra ikke en eneste Højskole har jeg siden hørt noget.

Den, der i Norge har bragt Sagen frem, er Frk. Kristiane Frisak, som paa to Stipendierejser til Norges forskellige Landsdele indsamlede alt, hvad der i Tidens Løb var mundtlig overleveret fra Slægt til Slægt angaaende

---

billederne, kyssende Fodstykket og kastende sig ned med Panden mod det kolde Marmorgulv. Intet mekanisk i Bevægelserne. Dyb Andagt.

Men det var intet mod hvad jeg skulde faa at se i „Peter den Stores lille Hus."

Det er et lavt lidet Træhus i vakker hollandsk Stil. Vinduer med bitte smaa Ruder. Det er godt bevaret. Til Beskyttelse er bygget en Mur udenom, som danner en Forgaard. En Baad Peter Zar havde bygget var at faa at se. Men det var ikke de gamle Minder som betog mig mest. Der var Messe i Kapellet: Et ganske lidet Værelse indviet til den store Helgen, Peter Zar. Der brændte mange Lys, og to opvakte Præster stod for Alteret.

En Mængde Mennesker strømmede paa, hver forsynet med en Strimmel Papir, de stod i Række igennem hele Forgaarden.

Der var ikke Tale om for os at komme ind. Vi stod udenfor og kiggede ind gennem de smaa Ruder. Ingen brød sig om det. Alle var optaget af sin Andagt. Præsterne læste op af de smaa Papirstrimler, og de andre bad med. Det faldt os ind at det kanske var en Sjælemesse, men vi ved det ikke den Dag i Dag.

Vi ved kun, at noget mere andagtsfuldt, fromt bevæget, hengivent kan ikke ses. Der knælede de og bad alle, Mænd og Kvinder. Alle Samfundsklasser var sammen, saa vi af Dragterne. Der var Arbejderkvinder i tynde Bomuldskjoler,*) og der laa en Dame i sort elegant Dragt paa Knæ og bad halvhøjt. Hun var ligbleg, og Taarerne styrtede ned over Kinderne. De var som i Angst og Nød og Savn alle tilsammen og tryglede om Hjælp og Naade.

Det var vanskeligt at løsrive sig. Men siden har jeg ofte i Erindringen staaet ved de samme smaa Ruder og set ind paa det samme Sjælemaleri.

„De er fromme Russerne, og det milde Sind, det finder man ogsaa hos Menigmand, ikke sandt" sagde jeg, da vi kørte videre.

„Jo", svarede min Ledsager. „Det kan ikke nægtes. De ved, vi har jo ikke fra Begyndelsen haft saa meget tilovers for dem. Og de har ikke rigtig samme Moral som os i alle Ting, men det skal indrømmes, de er gode at leve sammen med, aldrig støder man paa noget vrangt eller slemt eller ondskabsfuldt."

Og jeg tænkte: denne Fromhed og Følelsesfuldhed, denne Taalmodighedens og Mildhedens Kraft — den er det, Tyrannerne benytter og misbruger saa frygtelig. Tænk, naar den en Dag frigør sig, naar den udfolder sig, da bliver Jorden rigere, sjælfuldere.

Vi suste af Sted, vi skulde jo se den gamle Træby og den store Stenby, de prægtigste Broer og Pladser og de mest bekendte Bygninger og Monumenter skulde vi kaste et Blik paa, vi skulde se Eremitagens Mesterværker og moderne russisk Kunst.

„Men nu venter man os i den svenske Præstegaard," — sagde vor Ledsager.

Man taler om Præstegaards-Gæstfrihed i vort Land, og den er ofte stor. Men ikke i den ensomste norske Dal kan man finde den større end i Ruslands Hovedstad, hos Pastor *Herman Kajanus* og hans Hustru *Anna Kajanus*. Den uforglemmelige hjemlige, festlige, interessante Middag! Pastor Kajanus fortalte om det liberale Rusland. Der var den Gang Vinteren 99—00 vakte Haab om et Fremskridtsparti — ikke bare et revolutionært Parti. Et liberalt Blad, et Blad som talte Finlands Sag, havde faaet Lov til at leve et helt Aar trods Censur. Redaktøren var en højtstaaende Mand og Zarens Ven. Det vakte Haab.

Ak det var ikke længe efter min Hjemkomst saa hørte jeg om Bladets Inddragning og Redaktørens Selvmord.

„Men er man først kommet ind i den svenske Præstegaard, saa bliver der ikke Tale om at tage ind i et Hotel," — sagde Pastoren og Fruen — „Og saa har vi noget at vise, som vi tror vil interessere vore Gæster." — Jeg havde alt hørt Tale om det.

Den svensktalende Koloni i Petersborg er ikke liden. I det mindste er den stor nok til at ogsaa inden den alle Uligheder i Samfundsvilkaar gør sig gældende, at ogsaa der mange trues med Undergang og Elendighed, at ogsaa der mange Børn forsømmes og lider Nød. For alle disse er Fru *Anna Kajanus* og hendes Mand en Hjælp og en Tilflugt.

Fru Kajanus faar Tid og Kræfter

*) De bruges ogsaa i den koldeste Vintertid.